ئاڵۆزی پەیوەندی بەغدا و هەولێر!.. عوسمانی حاجی مارف

لەکاتێکدا حکومەتی عێراق لەلایەک سەرقاڵی کێشەکانی نێوان لایەنەکانی “چوارچێوەی هەماهەنگی” و هەڵبژاردن و چاوەڕوانی ئایندەی پەیوەندیان بە کۆماری ئیسلامی ئێران و ناجێگیری دۆخی ناوچەکە و کاریگەری ئەم دۆخە لەسەر عێراق و هەڕەشە لەسەر هەڵوەشاندنەوەی حەشدی شەعبیە، لەلایەکی ترەوە دەبینین حکومەتی بەغدا وەک گەمەیەکی سیاسی بە ململانێی لە بەرامبەر حکومەتی هەرێمدا بەم بەست پێدانی مووچەی فەرمانبەرانی هەرێم دوادەخات، کە بە هەولێر و بەغدا هەردولایان دانیشتوانی هەرێمیان بە بارمتە گرتووە و کردویانە بە قوربانی ململانێ و کێشەکانی نێوان خۆیان.

حکومەتی هەرێم کەوتۆتە بەر هەڕەشەی گەمارۆی ئابوری و پەرەسەندنی نائەمنی لە بەرامبەر بەغداو دۆخی ناجێگیری ناوچەکەدا، کە حکومەتی فیدراڵی لە بەغدا بە بیانوی ناکۆکی پەیوەست بە هەناردەکردنی نەوتەوە، دەیەوێت دەسەڵاتی هەرێم سنوردار کات.

ئەم سیاسەتە لە ساڵی ٢٠٢٤دا زیاتر دەستی پێکردوە، کاتێک حکومەتی بەغدا لەڕێی دادگای فیدراڵیەوە ناچار کرا ڕێبازێکی سیستماتیک بە تەرخانکردنی دارایی مانگانە بە هەرێم دەستبەر بکات، سەرەڕای بوونی ڕێکەوتنی بودجەی فیدراڵی کە حکومەت پابەند دەکات بە پێدانی مووچە بە گوێرەی دەستوور، بەڵام چەندین جار بە تایبەتی لە نیوەی یەکەمی ساڵی ٢٠٢٥ بە بیانووی “نەگەیاندنی داهاتی نەوتی هەولێر” ڕاگیراوە. لەئەنجامدا زیاتر لە ملیۆنێک و ٢٠٠ هەزار فەرمانبەر لە کوردستان بۆ ماوەی چەند مانگێک لە یەک کاتدا بێ مووچە خۆیان ببیننەوە، ئەمەش ناڕەزایەتیەکی بەرفراوانی جەماوەری لە هەولێر و سلێمانی و دهوک بەدوای خۆیدا هێنا، بەهۆی دابەزینی ئاستی بژێوی و هێزی کڕین کە بە ڕێژەی لەسەدا ٤٠ دەخەمڵێنرێت.

لەناو ئەم قەیرانە داراییەدا، هەرێم شایەتی هەڵکشانی ئەمنی مەترسیدار بووە. لە چەند ڕۆژی ڕابردودا چەند کێڵگەیەکی گەورەی نەوتی لەلایەن فڕۆکەی بێفڕۆکەوانی نەناسراوەوە هێرشیان کرایە سەر و زیانی ماددی بەرفراوان و ئاگرکەوتنەوەیان لێکەوتەوە، کە بووە هۆی ڕاگرتنی بەرهەمهێنانی نەوت بەشێوەیەکی کاتی.

لەبارەی ئەم هێرشانەوە وەڵامی حکومەتی فیدراڵی تەنها سنووردار بوو بە داوای بەدواداچوون بە “لێکۆڵینەوە”، بەبێ ئەوەی هیچ ئیدانەکردنێکی ڕون و ئاشکرای هەبێت، ئەمەش پرسیار لەسەر هەڵوەستی

بەغدا دروست دەکات سەبارەت بە نابەرپرسیاریەتی بەرامبەر ئاسایشی هەرێم.

سیاسەت و ئابووری و ئاسایش لە شەڕێکی کراوەدا لەنێوان بەغداو هەولێردا مامەڵەی پێدەکرێت، کە تەنها لە بەڕێوەبردنی ساماندا سنوردار نییە، بەڵکو درێژدەبێتەوە بۆ داڕشتنی پەیوەندی ئاڵۆزتری نێوان بەغدا و هەرێم، بەرۆشنی پرسی مووچە وەک ئامرازێکی فشار بەکاردەهێنرێت، ئەمەش هەوڵێکە بۆ دووبارە داڕشتنەوەی پەیوەندیەکەیان لەسەر بنەمای زیاتری وابەستەیی و ملکەچی هەرێم بە بەغدا، کە بەدوای ڕفراندۆمەوە ئەم پرسەیە کاری لەسەر دەکرێت. لە گۆڕێنی ئاستی هاوسەنگی هەرلایەک لە بەغداو هەولێر، ئەم چیرۆکی گەمەیەی نێوانیان بە چەندین شێوە سەر هەڵئەداتەوە.

لە نێو ئەو ململانێیانەدا، هاوڵاتی کوردستان وەک گەورەترین قوربانی دەمێنێتەوە، وەک فەرمانبەرێکی سادە لە قوتابخانە یان نەخۆشخانە و لەهەر فەرمانگە و بەڕێوەبەرایەتیەکدا، هیچ پشکێکی لە نەوت و ململانێ سیاسیەکاندا نییە، لەگەڵ ئەوەشدا ناچار دەکرێت باجی پەیوەندی جوگرافی و سیاسی جیاوازی نێوان هێزە میلیشیاکان بدات، بەئاسانی و بێشەرمانە موچەکانیان دەبڕدرێت و نانبراو دەکرێن.

لە ڕاستیا پەیوەستکردنی بژێوی ژیانی خەڵک بە بەردەوامی لەسەر پەیوەندی بە ناکۆکی سیاسیانەوە، دەتوانین بڵێین پڕۆژەیەکی ریسوای شکستخواردوی دەوڵەتی فیدراڵیە لە عێراقدا، کە بەپوچترین و نائیسانیترین حکومرانی خۆی دەسەلمێنێت، تەنها بەرگێکی فەرمییە و کاردانەوەی لەسەر ململانێکان هەمیشە خراپتر دەبێت.

کۆتایی هێنان بەم قەیرانە پێویستی بە هەڵوەشانەوەی ئەم فیدراڵییەتە کۆنەپەرستانەیەیە لە ڕێگەیشەوە، کە لەسەر بنەمای قەومی و تائفی و دین دامەزراوە، پێویستی بە نەمانی تەواوی هێزە میلیشیاکانە. بەڵکو پێویستی بە دانپێدانانی تەواو بە مافی هاووڵاتیان، لە ڕێگەی دامەزراندنی دەوڵەتێک کەلەسەر بنەمای ناسنامەی هاووڵاتی بون دەستورەکەی بناسێنێت و جێگیر بکرێت.

لە سەرەتای دامەزراندنی سیستەمی سیاسی نوێ لە عێراق لە ساڵی ٢٠٠٣، شەرعیەتی خۆی لە سەر پرەنسیپی نوێنەرایەتی قەومی و تائیفی و دینی دەستوریان پەسەند کردووە و هەڵبژاردنی پەرلەمانی وەرگرتووە و حکومەتی فیدراڵیان دامەزراند. بەڵام دیمەنی سیاسی ئەستای عێراق پارادۆکسێکی مەترسیدار ئاشکرا دەکات، زۆرێک لەو پارتانەی ئەمڕۆ پەرلەمان پێکدەهێنن تەنها چەکی ڕێکخراوە چەکدارەکانن و نوێنەرایەتی لایەنی ئاینی و تائفی و قەومی دەکەن، ئەمەش پرسیاری جددی لەسەر شەرعیەتی تەواوی سیستەمەکە دەوروژێنێت،

بە لە بەرچاوگرتنی شکستی دەستوور و شکستی بەشێکی زۆری دامەزراوەکان و چاودێری و دادوەری، جیاوازی نێوان لایەنە سیاسیەکان و میلیشیا چەکدارەکان کە لە چوارچێوەی پێکهاتەی ئێستای عێراقدا قوڵتر بۆتەوە، ئەم میلیشیایانە لە دامەزراوە یاسادانانەکاندا باڵادەستیان هەیەو چەمکی نوێنەرایەتی سیاسیان کاڵ کردووەتەوە و گومانیان لەسەر شەرعیەتی سیستەمەکەیان چڕکردۆتەوە، هەرچەندە فشار لەسەر ئەوە هەیە کە هێزەکانی حەشدی شەعبی هەڵوەشێتەوە بەڵام لەو بارەیەوە هەنگاوێکی عەمەلی نیە کە جەخت لەسەر ئەو هەڵوەشانەوەیە بکات.
بونی میلیشیا چەکدارەکان لە پەرلەمان نوێنەرایەتی دیاردەیەکی نائاسایی و مەترسیدار دەکەن، ئەمەش ئاماژەیە بە بەردەوامی قەیرانێکی سیاسی بەردەوام کە لە ئەنجامی پابەند نەبون بە سەروەری یاساکانی خۆیان و ڕێکەوتنەکانی نێوانیان، ئەمەش بەردەوام هۆکاری نا سەقامگیری سیاسی و ئەمنی و کۆمەڵایەتیە لە عیراق و کوردستاندا.
ڕژێمی عێراق ئەمڕۆ لە جەنجاڵیەکدا وەستاوە، بە ملکەچی هێزە چەکدارەکانی ڕژێمی دیفاکتۆ دەمێنێتەوە. ئەمەش مەترسی لەسەر خودی بوونی ئایندەی دەوڵەتەکەیان دروست دەکات نەک تەنها دامەزراوەکانی بەڵکو داهاتووی عێراقیش دەخاتە لێواری داڕمانەوە، چونکە چارەنوسی عێراق بەم شێوازی حوکمرانیە بەستراوە بە ئایندەی ئێرانەوە.!
بەرپرسانی ئەمەریکا گوشارەکانیان بۆ سەر حکومەتی عێراق و سودانی چڕتر دەکەنەوە، ئەمەش وەک هەوڵێک بۆ کۆتایهێنان بە هێرشەکان بۆ سەر کۆمپانیا بیانیەکانی نەوت، لە نێویاندا کۆمپانیای ئەمریکی، کە لە هەرێمی کوردستانی عێراق کاردەکەن. ئەم هەنگاوانە لە دوای زنجیرەیەک هێرشی فڕۆکەی بێفڕۆکەوان دێت کە دامەزراوە نەوتیەکانیان کردە ئامانج، ئەمەش لە کاتێکدایە کە ئاماژەکان جەخت لەسەر تێوەگلانی لایەنە چەکدارەکانی سەر بە ئێرانە.
واپێدەچێت بە ئامانجگرتنی کۆمپانیا ڕۆژئاوایەکان کە لە کوردستان کاردەکەن، دوو پەیامی سیاسی هەڵدەگرێت، لە لایەک فشار دەخاتە سەر حکومەتی هەرێمی کوردستان لە ناکۆکی بەردەوامی لەگەڵ بەغدا لەسەر دابەشکردنی داهات و کۆنترۆڵکردنی سەرچاوەکان، لە لایەکی دیکەشەوە هۆشداریەکی پەردەپۆشکراو بە واشنتۆن دەنێرێت بە زیانگەیاندن بە بەرژەوەندیە ئابوریەکانی.
هەرچەندە سودانی خۆی لە نێوان چەقۆی هەڕەشەکانی ئەمریکا و سەنگەری کاریگەری پەرەسەندنی کوتلە چەکدارەکانی ناو وڵاتدا دەبینێتەوە، بەڵام سەرەڕای هەوڵەکانی بۆ پاراستنی پەیوەندی هاوسەنگ لە نێوان تاران و واشنتۆن، هێرشەکان بۆ سەر

بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا هەڕەشەی تێکدانی ئەم هاوسەنگییە ناسکە دەکات و خودی سودانیش دەخاتە ژێر پرسیارەوە.

ئەو هەڕەشانە لەکاتێکدایە کە هەرێم هەوڵدەدات گەمەی سیاسی لەبەرامبەر بەغدادا بەقازانجی زیاتر بەرزکردنەوەی پێگەی بارزانی و حکومەتی هەولێر لەڕێگەی پەیوەندی بە کۆمپانیە جیهانییەکانەوە مامەڵە بکات، بەتایبەتی سەبارەت بە مەلەفی نەوت و داهاتی ناخۆیی هەرێم. بەم شێوەیە مووچەی فەرمانبەرانی کوردستان کە زیاتر لە ۸۰ ڕۆژە، لەم کەین و بەینەدا بێ خاوەنە و مەسەلەیەکی هەستیارو جدی نییە بۆ هیچ لایەنێکیان.

قەیرانی مووچەی هەرێم لەوە زیاترە کە تەنها ناکۆکییەکی ئیداری یان دارایی بێت، وەک ئامرازێکی ڕەشبگیری سیاسی کە لەلایەن چوارچێوەی هەماهەنگی و بارزانی و حکومەتی بەغداو هەولێرەوە بێتە زیاتر تێکدانی سەقامگیری ئابووری و سیاسی هەرێم، تا دەبێت بازاڕەکان ئیفلیج دەکات و بارودۆخی خراپی ژیانی فەرمانبەران و هاووڵاتیان بە هەمان شێوە قووڵتر دەکاتەوە، زۆر بەدەربەستانە و نابەرپرسانە مامەڵە بە بژێوی خەڵکەوە دەکەن.

هەرچەندە لەم ڕۆژانەدا هەواڵی ڕێککەوتنێک لە نێوان بەغدا و هەولێر ڕاگەیەندرا، کە سودانی یاداشتێکی لێکتێگەیشتنی پەسەندکرد، کە لەگەڵ حکومەتی هەرێم واژۆ کراوە، سەبارەت بە نەوت و داهاتە نانەوتییەکان و خەرجکردنی مووچە، ئەوەی گومانی تیانییە ئەم ڕێککەوتنەش کاتییە و ناتوانێ چارەسەرەی بنەڕەتی ئاڵۆزی پەیوندی بەغداو هەولێر بێت.هەروەها ئەم ڕێککەوتنە لە کاتێکدایە کە هەرێمی کوردستان شاهیدی چەندین هێرشی فڕۆکەی بێفڕۆکەوان بووە کە کێڵگە نەوتییەکانیان کردەتە ئامانج، بەتایبەتی ئەو کێڵگانەی کە لەلایەن کۆمپانیا بیانییەکانەوە بەڕێوەدەبرێن. هاوکات تەیف سامی، ڕایدەگەیەنێت"هەرێم پابەندە داراییەکان جێبەجێ ناکات"، بۆیە "ئامادەکردنی خشتەکانی بودجە سوودی نابێت ئەگەر هەرێمی کوردستان پابەندی داراییەکانی جێبەجێ نەکات".!

لەکاتیدا دۆخەکە وەها وێنا دەکرێت کە کێشەکە تەنها بودجەو موچەیە، هەرلایەنێکیان لە هەولێرو بەغدا یەکتر تاوانبار دەکەن، بەڵام ڕاستیەکەی کە پێشتر ئاماژەمان پێدا پێکهاتەی شێوازێک لە دەسەڵاتداری و حوکمڕانییە لە عێراق و کوردستاندا، کە هێزە میلیشیا قەومی و دینی و تائیفیەکان، هۆکاری ئەم دۆخەیە، کەلەسەر ئاستی توانایی و پێگە و هاوسەنگی هێزیان، سەروەت و سامانی عێراق و کوردستان دوای هەر تاڵانییەک دابەشی دەکەن، تا ئەم جۆرە هێزانە وەک داگیرکەر لە دەسەڵاتدا بن ئەم کێشانە نەک چارەسەر نابن ئاڵۆزتر دەبن.

عوسمانی حاجی مارف